

Како ће изгледати бебе у будућности

Све док бирамо боју очију своје деце, немамо проблем, али ако бирамо њихов коефицијент интелигенције, отварају се разне застрашујуће могућности. Богаташи могу да се нађу у ситуацији не само да своју децу шаљу на најбоље универзитете у свету, већ и да заиста имају интелигентнију децу. Са друге стране, умирујуће звучи чињеница да технологије „едитовања гена“ нису скупе и да ће бити приступачне релативно великом броју људи, свакако у развијеном свету. Наравно, и ту постоје различите етичке дилеме и питања којима ће се биоетика све интензивније бавити – каже проф. др Војин Ракић

ИНТЕРВЈУ

Милица Момчиловић

Проф. др Војин Ракић, редовни професор и научни саветник Института друштвених наука, директор је Центра за биоетичке студије и шеф Унескове Катедре за биоетику за Европу. Председник је Радне групе Универзитета у Кембриџу за биоетичку едукацију и директор Секције за Србију Унескове катедре за биоетику. Дипломирао је филозофију на Филозофском факултету Универзитета у Београду, магистрирао на Факултету за Европске студије Централног европског универзитета у Прагу и магистрирао и докторирао на Факултету политичких наука Универзитета Рутгерс у САД.

Бави се превасходно биоетиком и политичком филозофијом. Објавио је и уредио више монографија на енглеском и српском језику.

Колико наши истраживачи који прате област природних и они који су оријентисани на друштвене науке развијају интердисциплинарну сарадњу?

Та су научна истраживања код нас углавном и даље подељена, по својим фиокама. Међутим, када говоримо о биоетици то није случај, она представља изузетак, јер се у великој мери бави биоетичким питањима у медицини и не може да не буде интердисциплинарна. Са тим у вези, добра вест је да је етика кључна тема у оквиру пројеката „Хоризонт 2020“. У свим евалуацијама веома се вреднује етичка компонента у истраживањима. Поготову у биоетици то није изненађење, јер је највећи продор у науци данашњице направљен управо у савременим биотехнологијама. Са овим продором умерене су значајно границе које се тичу људског живота и здравља. И с обзиром на то да могу да доведу и до тога да путем генетичког инжењеринга бирамо своје потципуне, етика постаје кључна филозофска дисциплина која треба да утврђује шта је морално допустиво у развоју савремених биотехнологија.

На шта конкретно мислите?

У науци се веома напредује у правцу искорењивања ретких болести, генских болести, малигнитета, али и неких инфективних попут ејса, а све то заједно као крајњи исход може да има побољшање општег здравља популације и значајан продужетак људског века. И то не мало, већ радикално. Познато је да на крају свако жели да живи дуго и да буде здрав. Наравно треба бити опрезан и сачекати конкретне резултате. А њих већ има, готово свакодневно смо сведоци достигнућа биотехнологије. Вест која је одјекнула светом био је изузетни резултат нове методе лечења акутне лимфобластичне левкемије. Наиме, мала пацијенткиња, девојчица Лејла, прва је беба успешно третирана дизајнираним имунолошким хелијама које су настале генетичким инжењерингом. Прошло је више месеци од примене нове терапије и лекари који је прате кажу да је добро. Надамо се да ће тако и остати. Етички моменти ове приче су потпуно очигледни, спасти људски живот, продужити животни век и искоренити неку ретку болест. Међутим, ту се јавља питање где су моралне границе генетичког инжењеринга. У другом контексту, отварају се и питања претњи које потичу од биоакцидната, биотероризма и коришћења биолошког оружја у неком будућем рату. То су вероватно најужасније опасности које се надвијају над будућношћу човечанства, потенцијално разорније чак и од нуклеарног рата или глобалног загревања. И ту биоетика у свом своме значају ступа на сцену.

Ретке, генетске и малигне болести углавном се сматрају трајно неизлечивим болестима. Да ли ће се нешто променити откривањем ЦРИСП-Цас9 технологије, популарно називане „едитовања гена“?

Пре свега то су технологије које могу довести до тога да се поменуте болести искорене. Као што се едитује текст и погрешно сложена реч „текст“ се исправи у „текст“, тако се и едитује ген који носи неку болест. Технологије „едитовања ге-

на“ су још у свом зачетку, али носе огроман потенцијал. Пре пар година технологије замене митохондрија (оно што је довело до тога да медији пишу о рођењу „детета са три родитеља“) скептици су сматрали „научном фантастиком“. Већ сада је то реалност, британски парламент изгласао је закон којим се одобрава ова метода лечења. Технологије „едитовања гена“ су још контроверзније, отварају могућност избора постојећег, генетичког инжењеринга. Све док бирамо боју очију своје деце, немамо проблем, али ако бирамо њихов коефицијент интелигенције, отварају се разне застрашујуће могућности. Богаташи могу да се нађу у ситуацији не само да своју децу шаљу на најбоље универзитете у свету, већ и да заиста имају интелигентнију децу. Са друге стране, умирујуће звучи чињеница да технологије „едитовања гена“ нису скупе и да ће бити приступачне релативно великом броју људи, свакако у развијеном свету. Наравно, и ту постоје различите етичке дилеме и питања којима ће се биоетика све интензивније бавити.

Члан 24 Устава Републике Србије садржи експлицитну одредбу о забрани клонирања људских бића. Какав је ваш став о овој формулацији?

Упркос интензивној кампањи која је вођена за усвајање новог Устава, било је упадливо одсуство напора, како политичара, тако и медијских посленика, да бирачима објасне ову одредбу. Шта је уопште клонирање? Зашто се не прави разлика између репродуктивног и терапијског клонирања? Зашто се било који тип клонирања забрањује на овом, највишем могућем државном нивоу, укључујући клонирање матичних ћелија које могу излечити неизлечиве болести и спасти људске животе? Да ли је морално споран развој нових терапија које поседују потенцијал да искорене неизлечиве дегенеративне болести на исти начин на који је вакцинација искоренила велике богиње? Није претеривање тврдити да су одговори на ова питања остали непознати највећем делу бирачког тела које се о највишем правном акту изјашњавало. Највећим делом ова питања спадају у домен биоетике – интердисциплинарне области која се бави проблемима на тремењу природних наука, технологије и моралне филозофије. Контроверзна и тешка етичка питања која се односе на дефиниције и значења живота (нпр. еутаназија, абортус) у оквирима савремене биоетике спајају се са раније познатим, али веома актуелним проблемима који проистичу из развоја биотехнологије, као што су не само клонирање него и „дизајниране бебе“, обим и безбедност биометријских података, радикално продужење животног века или биотероризам. Неупућеност у ове проблеме постаје све више и више препрека развоју друштва чак и у најразвијенијим државама света, а утолико више у нашој средини.

Да оставимо традиционална етичка питања, права на абортус или еутаназију, по страни, данас се у друштву полемиче опет о вакцинацији, како на то гледате?

То је готово необјашњиво, запањен сам када чујем да има чак и лекара који, у белом мантилу, заступају становиште да се не треба вакцинирати, и то не само против грипа него и осталих болести. Неупитна је чињеница да су вакцине искорениле многе болести и да је свет данас лепши без туберкулозе или великих богиња... Додатно, одбијање вакцинације није само питање појединца који то не жели, већ и шире заједнице јер пре свега говоримо о заразним болестима. То је посебна врста неодговорности и за то је потребно просвећивање.

Центар за биоетичке студије, на чијем сте челу, укључен је у међународно значајне пројекте, каквим се све активностима бави?

Једна од наших активности су едукације лекара и наставника у средњим школама, уз то редовно организујемо семинаре отворене за шири

Фото Д. Ђирков

јавност. Недавно смо добили да водимо пројекат о ретким болестима, који нема ограничен рок трајања, то је веома значајно с обзиром на природу проблема. Основали смо радну групу у којој смо окупили најпознатије стручњаке за ретке болести и еминентне научнике, драго нам је да сви су прихватили чланство које има волонтерски карактер. Ретке болести често погађају децу и наше мишљење је да је морално да се проблем лечења решава на једном системском нивоу, а не да се људи доводе у непријатну ситуацију, где гледајући телевизију виде да неко дете ако не добије толико и толико новца за операцију може да умре или остане слепо, и затим пошаљите СМС на... Овај проблем који треба држава да реши свађује се као морални терет на све грађане, а то никако не би требало да буде етичка обавеза појединца. Идеја да „ако не даш паре допринесиш да неко дете умре“ застрашујућа је. А још горе је то што само некима од њих успе пробој у медије, а колико има оних који то не могу. То су неке од дилема о којима смо разговарали на састанку радне групе за ретке болести. Такође, организовали смо и конференцију са Оксфордским универзитетом, на том скупу су два чувена биоетичара, Џон Херис са Универзитета у Манчестеру и Џулијан Савулеску са Универзитета Оксфорд, суочили своје

оштро супротстављене ставове, док је арбитар у њиховој дебати био вероватно највећи живи филозоф данашњице Питер Сингер. Данас су сви они придружени чланови Центра за биоетичке студије, на тај и друге начине се Србија чврсто поставила на биоетичку мапу савременог света. Планови су нам да наставимо и даље у правцу развијања међународне сарадње и повезивања наше научне заједнице са светом.

Познато је да скепса прати сваки научни помак, данас је то поготову изражено према развоју нових биотехнологија, да ли је могуће зауставити напредак?

Две ствари су извесне. Прво, науку и технологију никада ништа није могло да заустави, упркос бројним покушајима широм света, од инквизиције у католичкој Европи до Токугава шогуната у Јапану. У 20. веку овај незаустављиви напредак је довео чак до стварања могућности самоуништења људског рода. Друго, ако буде требало да људи бирају између прихватања технологија које воде ка искорењивању најстрашнијих болести и одбацивања тих технологија због етичких дилема које поставља могућност избора потомства, одабраће прво. Наиме, човек, као и сваки други организам, снажно жели да преживи. А савремене биотехнологије му у томе могу помоћи. ☐

MADLENIANUM

MADLENIANUM JE DOŽIVLJAJ

SEZONA 2015/2016 MART 2016.

VELIKA SCENA 19.30 ČASOVA	
2. sre	VELIKI GETSBI • drama • F. S. Fidžerald • Tekst: Hristo Bojčev Sa engleskim titlom Reditelj: Ana Radivojević Zdravković
3. čet	ANA KARENJINA • drama • L. N. Tolstoj • Tekst: Armin Petras Reditelj: Jug Radivojević
7. pon	PLAVI ANĐEO • melodrama • B. Pipović • Reditelj: Erol Kadić
15. uto 18.00 č.	ČAROBNA FRULA (skraćena verzija) • opera za decu V. A. Mocart, libreto: E. Škaneder Umetnički rukovodilac: Stanko Jovanović Režija i inscenacija: Ana Radivojević Zdravković Klavirska saradnja: Dragana Anđelić Bunjac
16. sre	MILOŠ, CRNJANSKI • drama – koprodukcija sa Bitef teatrom Tekst: S. Milovanović, I. Vujić, M. Latinović Reditelj: Ivana Vujić
18. pet	MILANKOVIĆ • biografska muzička drama • Tekst: Vasilija Antonijević Reditelj: Aleksandar Nikolić • Muzika: Vera Milanković
21. pon	JADNICI (Les Miserables) • mjuzikl • A. Bublil, K. Šenberg Reditelj: Nebojša Bradić • Dirigent: Vesna Šouc
25. pet	KRVAVA SVADBA – BOLERO • balet u dva dela Koreograf i reditelj: Krunoslav Simić
28. pon 18.00 č.	LJUBAVNI NAPITAK • opera za mlade (skraćena verzija) • G. Doniceti Umetnički rukovodilac: Stanko Jovanović Režija i dramaturgija: Tadija Miletić Klavirska saradnja: Dragana Anđelić Bunjac
29. uto	ANA KARENJINA • drama • L. N. Tolstoj • Tekst: Armin Petras Reditelj: Jug Radivojević
30. sre	MILOŠ, CRNJANSKI • drama – koprodukcija sa Bitef teatrom Tekst: S. Milovanović, I. Vujić, M. Latinović Reditelj: Ivana Vujić
1. pet april	MALE TAJNE • komad sa pevanjem • Tekst i režija: Goran Marković Kompozitor: Zoran Simjanović
MALA SCENA 20.00 ČASOVA	
1. uto	KAZANOVA PROTIV DON ŽUANA • setna komedija Tekst: Miodrag Ilić • Reditelj: Predrag Ejdus
4. pet	LOLITA • drama • V. Nabokov Dramaturgija: Dimitrije Kokanov Reditelj: Jovana Tomić
9. sre	ISPOVEST DMITRIJA KARAMAZOVA • monodrama Adaptacija dela romana F. M. Dostojevskog Autorski projekat Nebojše Dugalica
14. pon	FRIDA KALO • drama • Sanja Domazet • Reditelj: Ivana Vujić
3. ned april	LOLITA • drama • V. Nabokov • Dramaturgija: Dimitrije Kokanov Reditelj: Jovana Tomić

Povodom 8. marta
Plavi anđeo
sa cenom 300 dinara

HAPPY DAY
Petak 26. februar:
Prodaja karata do 60%
popusta na označene
predstave.
Broj karata je ograničen.

STALNI POPUST
50%
ZA BREDNOSNOST
BUDNOST, PENZIJE
I INVALIDE

Knez Mihailova 42: 33 00 111, 21 80 400
Glavna 32, Zemun: 316 27 97, 316 25 33
E-mail rezervacije: blagajna@madlenianum.rs www.madlenianum.rs
MOGUĆNOST DOSTAVE KARATA NA KUĆNU ADRESU

r.bgd.2

11601950-1

CINEPLEX